

“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRUVCHI OMILLAR

Abdiyeva Muhayyo Muxtarovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti o‘qituvchisi

muxayyoabdiyeva@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada BMTning «Barqaror rivojlanish» konsepsiyasining mazmun-mohiyati, O‘zbekistonda tarkibiy o‘zgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish bo‘yicha iqtisodiyotda energiya va resurslar sarfini kamaytirish, ishlab chiqarishga energiya tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish maqsad va vazifalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: barqaror rivojlanish, “yashil” iqtisodiyot, “yashil” o‘sish, eko-innovatsiya, yangi rivojlanish modeli.

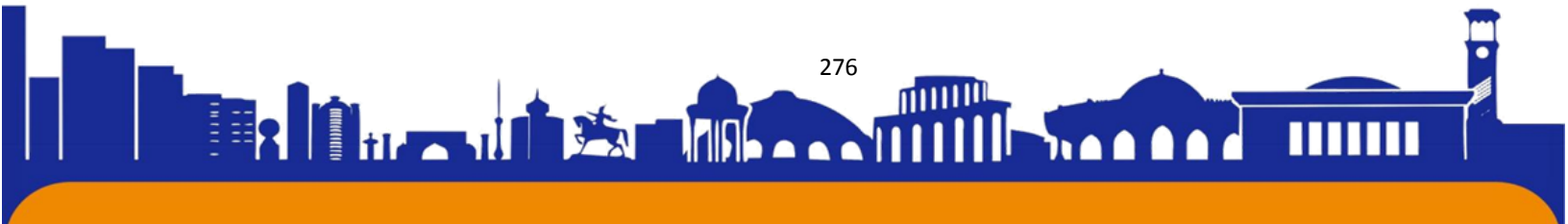
ФАКТОРЫ СОДЕЙСТВИЯ «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ»

Аннотация: Сущность концепции «Устойчивого развития» ООН, углубление структурных изменений в Узбекистане, повышение его конкурентоспособности за счет модернизации и диверсификации ведущих отраслей национальной экономики, энергетики и ресурсов для сокращения потребления, использования широкого Освещены спектр энергосберегающих технологий для производства, цели и задачи внедрения, расширения использования возобновляемых источников энергии.

Ключевые слова: устойчивое развитие, «зеленая» экономика, «зеленый» рост, экоинновации, новая модель развития.

"GREEN ECONOMY" PROMOTING FACTORS

Abstract: The essence of the concept of "Sustainable development" of the UN, deepening structural changes in Uzbekistan, increasing its competitiveness due to the modernization and diversification of the leading sectors of the national economy, energy and resources to reduce consumption, use a wide range of energy-saving

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

technologies for production the goals and tasks of implementation, expanding the use of renewable energy sources are highlighted.

Key words: sustainable development, "green" economy, "green" growth, eco-innovation, new development model.

KIRISH

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan ilgari surilayotgan «Barqaror rivojlanish» konsepsiyasi dunyo mamlakatlarining asosiy maqsadiga aylangan. XXI asrda barcha davlatlarning yuqori iqtisodiy oʻsishga erishish maqsadi barqaror rivojlanish maqsadi bilan almashdi. Bu, oʻz navbatida, jahon iqtisodiyotning barcha yoʻnalishlari: qishloq xoʻjaligi, sanoat, transport, moliya, energetika, qurulish sohalari barchasi “yashil” tus olishi muhimligini anglatadi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida soʻzlagan nutqida “2017-2021 yillarda Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha Harakatlar strategiyasining” mazmun-mohiyati Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan toʻla hamohang ekanini taʼkidlab oʻtdi [1]. “Harakatlar strategiyasi”da moʻljallangan tarkibiy oʻzgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish boʻyicha iqtisodiyotda energiya va resurslar sarfini kamaytirish, ishlab chiqarishga energiya tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish maqsad va vazifalar belgilangan [2].

Oʻzbekiston Respublikasi 2015 yildan keyingi davrda BMT tomonidan 2030 yilga cha muljallangan 17 ta maqsad va 169 ta vazifalardan iborat barqaror taraqqiyot dasturini qoʻllab-quvvatlab, barqaror rivojlanishni uchta sohalari (iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy) boʻyicha kompleks ishlarni olib borishini maʼlum qildi [3].

Barqaror taraqqiyot 2030 dasturi yangi 17 ta Barqaror taraqqiyot maqsadlari (BTM) dan, yoki Global maqsadlardan iborat boʻlib, keyingi 15 yillik davrdagi umumjahon siyosati va sarmoyalar yoʻnalishlarini belgilab beruvchi dasturdir.

2017-2021 yillarda Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha Xarakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarni izchil amalga oshirish, shuningdek, Parij bitimi (Parij, 2015 yil 12 dekabr) majburiyatlarini bajarilishini

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

ta'minlash, iqtisodiyotning bazaviy tarmoklari energiya samaradorligini oshirish, iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, "yashil" iqtisodiyotni ko'llab-kuvvatlashning moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi tasdiqlandi [4].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

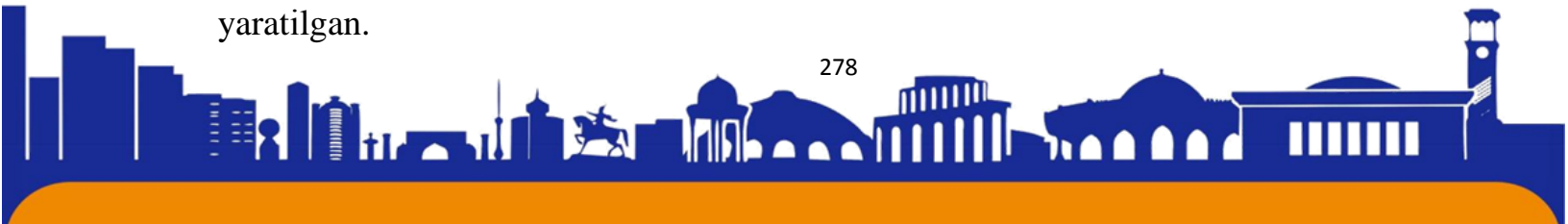
Barqaror taraqqiyot deganda doimiy miqdoriy o'sish kabi tom ma'nodagi barqarorlik emas, balki ekologik va ijtimoiy xususiyatlar inobatga olingan holda "nizosiz" rivojlanish nazarda tutiladi. "Barqaror" ma'nosini beruvchi "Sustainable" so'zini "doimiy" emas, balki "mustahkam" yoki "bardavom" deb tushunish lozim.

Oxirgi vaqtda xorijda inklyuziv barqaror o'sish konsepsiyasi (inclusive sustainable growth) ancha mashhur bo'ldi. Uning asosiy qoidalari, shu jumladan iqtisodiyot o'sishi sur'atlari va keng doiradagi ijtimoiy muammolar hal etilishi o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligi, shu jumladan jamiyatda yaratilgan daromadlarni adolatli taqsimlash, bunda aholining nochor qatlamlariga alohida e'tibor qaratish to'g'risidagi xulosa dastlab XX asr 80-yillarida olimlar tomonidan ishlab chiqildi[5].

"Yashil" iqtisodiyot energiya va resursni tejashga, atmosferaga uglerod chiqarishni kamaytirishga, sof energiyadan foydalanuvchi transportga, energiyaning muqobil manbalariga, organik qishloq xo'jaligiga, ekodevelopmentga (atrof-muhitga kam ta'sir ko'rsatgan holda qurilishga), ilg'or logistikaga asoslanadi. Bu o'z navbatida iqtisodiyotga tabiatga ziyon yetkazmay rivojlanish va aholining ekologik farovonligini saqlash imkonini beradi, tabiiy kapitalni saqlash va oshirish hisobiga ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, zaharli moddalar va uglerod chiqarilishini kamaytiradi, bioxilmaxillikni kengaytiradi, shuningdek aholi daromadlari va bandligini oshiradi. Ham birlamchi, ham ikkilamchi resurslardan ehtiyotkor va oqilona foydalanish "yashil iqtisodiyot"ga xos, bunda an'anaviy iste'molga o'rgangan jamiyat mas'uliyat bilan iste'mol qiluvchi jamiyatga aylanadi. "Yashil iqtisodiyot" modeli inson faoliyati va tabiat hamkorligini normallashtiradi[6].

Tahlil va natijalar

Atrofdagi tabiiy muhitni monitoring qilish tizimini modernizatsiyalashga ustuvor ahamiyat berilmoqda, bu mavjud muammolarni kompleks hal qilish imkonini beradi. Qattiq maishiy chiqindilarni davlat-xususiy sheriklik asosida utilizatsiya qilish va qayta ishlash texnologiyalarini joriy etgan holda ularni kompleks boshqarish klasterlari yaratilgan.

Bu ko‘p jihatdan quyidagilar bilan bog‘liq. O‘zbekistonning o‘ziga xos iqlim va geografik xususiyatlari, uning noyob ekotizimlari va atrof muhit, energiya ishlatishga kamaytirishga, iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarda energiya tejavchi texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan innovatsion siyosat ustuvorliklari;

energiya samaradorligini oshirish va energianing qayta tiklanuvchi manbalarini rivojlantirish, energiya tejavchi va kam uglerod sarflaydigan sanoatni rivojlantirish, ekosohani tiklashning muhim loyihalarini amalga oshirish, ekologik toza mahsulot ishlab chiqarishni oshirish bo‘yicha milliy siyosat ishlab chiqish va joriy etish.

Ko‘pchilik mamlakatlardagi hozirgi “jigar rang” iqtisodiyotning modeli mukammal emas va jamiyat farovonligi umumiy darajasini oshirishda ijobiy natijalarga qaramay, bo‘lajak avlodlar uchun ancha salbiy oqibatlar keltirib chiqaradi.

Hozirgi vaqtda samarali, resurs tejavchi va ekologik havfsiz iqtisodiyotni rivojlantirish jahon va milliy iqtisodiyotlarning ajralmas qismiga aylanmoqda, bu milliy qonun hujjatlariga yangi ishlab chiqarish va tabiatni muhofaza qilish standartlari joriy etilishini rag‘batlantiradi, “yashil iqtisodiyot” asosida barqaror taraqqiyotga o‘tishga va sifat jihatidan yangi raqobatbardosh muhitni shakllantirishga ko‘maklashadi.

“Yashil iqtisodiyot” – bu ertangi kun iqtisodiyoti va aynan u XXI asr iqtisodiy taraqqiyotining harakatga keltiruvchi kuchi bo‘lishi kerak. Yashil iqtisodiyot nazariyasi quyidagi uchta aksiomaga asoslanadi:

- cheklangan makonda ta’sir sohasini uzluksiz kengaytirib bo‘lmaydi;
- resurslar cheklangan sharoitda uzluksiz oshib borayotgan ehtiyojni qondirishni talab qilish mumkin emas;
- Yer yuzasida hamma narsa bir-biri bilan bog‘liq.

Iqtisodiy o‘shishning an’anaviy modelidan “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish – bu umumjahon trendi bo‘lib, u nafaqat alohida milliy iqtisodiyotlarning, balki umuman butun jahon iqtisodiyotining barqarorligini belgilab beradi, “yashil iqtisodiyot”ni ilgari surish esa taraqqiyotning asosiy yo‘lidir. 2009 yil iyunda 34 ta mamlakat Yashil iqtisodiyot deklaratsiyasini imzoladi va “ham inqirozdan chiqish uchun ko‘rilayotgan chora-tadbirlar doirasida, ham uning doirasidan tashqarida yashil o‘shish strategiyalarini joriy etish uchun sa’y-harakatlarni mustahkamlashini, “yashil” va “o‘shish” tushunchalari bir-biriga chambarchas bog‘liqligini tan olishini” ma’lum qildi.

“Yashil” o‘shish iqtisodiy o‘shish va rivojlanishni rag‘batlantirishni anglatadi, bunda tabiiy aktivlar saqlanadi va resurslar va ekotizim xizmatlari uzluksiz taqdim

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

etiladi. Bizning farovonligimiz ularga bogʻliq. Buning uchun yashil oʻsish barqaror taraqqiyotni taʼminlaydigan va yangi iqtisodiy imkoniyatlar paydo boʻlishiga olib keladigan investitsiyalar va innovatsiyalarni ragʻbatlantirishi hamda ulardan keng foydalanishi kerak.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (Atrof-muxit boʻyicha dastur – United Nations Environmental Programm – UNEP-YuNEP; Osiyo va Tinch okeani uchun iqtisodiy va ijtimoiy komissiya – ESKATO va hokazolar), Global “yashil” oʻsish instituti (Global Green Growth Institute – GGGI) kabi xalqaro tashkilotlar va koʻplab boshqa tashkilotlar “Yashil” oʻsish strategiyasini targʻib qilishda faol rol oʻynaydi.

Boshqacha aytganda, xalqaro hamjamiyat “yashil iqtisodiyot”ga oʻtish yoʻllarini izlashga majbur. Bunday iqtisodiyot resurs tejovchi va ekologik zararsiz ishlab chiqarish tayangan holda insonlar farovonligini oshiradi va atrof muhit uchun havf-xatarni kamaytiradi.

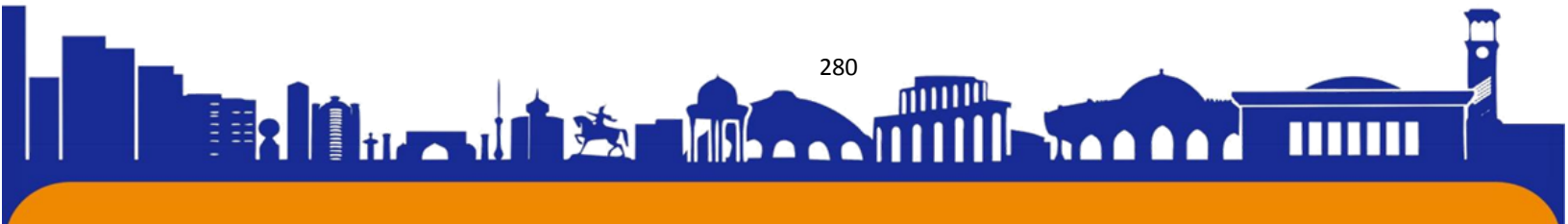
Biroq “yashil iqtisodiyot” samaradorligini baholashda ishtirok etuvchi tashkilotlar va idoralar xilma-xilligi bir qator tarmoqlar va ustuvorliklarni oʻz ichiga oluvchi “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasini ham, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) tomonidan ishlab chiqilgan “Yashil iqtisodiyot”ga oʻtish strategiyasi ham keng talqin qilinishiga olib keladi.

YuNEP (UNEP) “yashil iqtisodiyot”ni shunday iqtisodiyot deb taʼriflaydiki, unda u uzoq muddatli istiqbolda insonlar farovonligini yaxshilaydi, ijtimoiy tengsizlikni kamaytiradi va boʻlgʻusi avlodlar uchun ekologik havflar hamda taqchillikni jiddiy ravishda kamaytiradi.

“Yashil iqtisodiyot” atrof muhitni, bioxilmaxillikni va ekotizim xizmatlarni saqlash, “yashil” ish oʻrinlari tashkil etish imkoniyatini va qashshoqlik muammosi hal etilishini taʼminlovchi barqaror taraqqiyot masalalarini qamrab oladi.

Yuqoridagi toʻsiqlarni bartaraf etish uchun atrof-muhit siyosatini amalga oshirish vositalarini toʻgʻri ishlab chiqish muhimdir. Soliq va emissiya ruxsatnomalarini sotish kabi bozor vositalarining aniq ustunligi uzoq vaqtlardan buyon yuqori dinamik samaradorlikka ega ekologik siyosat vositasi sifatida oʻzining yetakchi rolini egallab keladi. Ularning afzalliklari shundaki, ular xarajatlarni kamaytirishga doimiy ragʻbatlantiradi.

XULOSA

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

Barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish sharoitida O‘zbekistonning innovatsion, ekologik mo‘ljal olgan rivojlanish modelining shakllari va mexanizmlarini rivojlantirish quyidagilarga asoslanishini talab qiladi: tabiatning alohida elementlarini muhofaza qilishdan umuman ekologik tizimlarni muhofaza qilishga o‘tish; inson yashaydigan muhitning optimal parametrlarini kafolatlash; iqtisodiyot sohalarini “yashil iqtisodiyot” tamoyillari bo‘yicha rivojlantirish mexanizmlari bilan o‘zaro aloqalarni uyg‘unlashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи <http://www.pressservice.uz/uz/lists/view/1063>
2. Rustamovich, S. Z. Specific Aspects of Implications of Foreign Investments on the Integration of the National Economy into the Global Economy. International Journal of Research, 6 (3), 2019. 451-458.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси.//Халқ сўзи. 2020 йил 25 январь. № 19 (7521). 1-2 бетлар.
4. Узбекистан поддерживает цели устойчивого развития ООН до 2030 года. <http://www.trend.az/casia/uzbekistan/2438516.html>
5. 2019-2030 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 4 октябрдаги ПҚ-4477-сон қарори.//Lex.Uz.
6. Перелет Р. А. Направления стратегии “зеленого роста”. //http://rospromeco.com/expertnoe-mnenie/28-analytic/expertnoe-mnenie/94-mnenie-7
7. Глобальный зеленый новый курс. Доклад, ЮНЕП, 2009 www.unep.org/greeneconomy/portals/30/docs/GGNDpolicy-brief_Russian.pdf
8. Lyaskovskaya E.A. [Working forces quality problems at realizing modern development concepts]. Vestnik Bashkirskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta [Vestnik Bashkir State Agrarian University], 2017, no. 4 (44), pp. 137-145. (in Russ.)
9. Pakhomova N.V., Rikhter K.K., Malyshev G.B. Inclusive sustainable development: priorities, indices, international experience, potential of coordination

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

with reindustrialization model. Problemy sovremennoy ekonomiki [Problems of modern economics], 2014, no. 3(51), pp. 15-24. (in Russ.)

10. Navstrechu zelenoy ekonomike. Puti k ustoychivomu razvitiyu i iskoreneniyu bednosti obobshchayushchiy doklad dlya predstaviteley vlastnykh struktur [Towards a Green Economy. Ways to Sustainable Development and Poverty Alleviation Is a General Report for Representatives of Power Structures]. Available at: http://old.ecocongress.info/5_congr/docs/doklad.pdf (accessed: 30.11. 2017).

